

– Вярно е, че заемите ни са 11 милиарда. Но докато ги върнем, ще скочат на 19 милиарда. Прибавете лихвите и ще видите, че сметката ми е точна.

Народните представители не останаха доволни от обяснението. Но времето показва, че Димитър Езекиев е бил прав.

Тогава ние имахме собственост за десетки милиарди. Но дългът започна да я гризе и смалява. Дългът започна да гризе и новите заеми, взети от правителствата на прехода. Куриозното е, че ние вземаме заеми, за да връщаме заеми, и борчът ни стои все на едно и също ниво като спирална течност в автомобил. Щом понамалее, веднага се „долива“ с нови кредити, за да не отиде колата ни в... реката!

Лошото е, че вече няма почти нищо читаво за продан. А само със заеми не се изплащат заеми.

Ще не ще, колкото и да се венцеслави стабилността на валутния борд, България пропада все повече в урвата на финансовата безизходица...

XVII

След публикацията „Раждането на мафията“ отношенията ми с Андрей Луканов видимо се влошават. Той е недоволен, че съм го набъркал в историята с „Акрам“. Дори дава пространно обяснение по въпроса пред Комисията по корупцията. Признава някои от посочените факти, но ги тълкува по своему.

Споделям пред Александър Лилев, че преди, по времето на плановата икономика, когато почвах някакво журналистическо разследване, почти винаги стигах до Тодор Живков и най-близкото му обкръжение. Тогава висшето партийно ръководство като че ли стоеше на дъното на всяка злина. Сега нещата сякаш странно се повтарят. Когато разследвам някаква афера, почти винаги стигам до Андрей Луканов и неговите хора. „Защо е така?“ – питам с предумишлена наивност.

Александър Лилев ми отправя проницателно замислен поглед:

– Внимавай! – предупреждава ме. – Андрей Луканов е опасен противник!

Беше време, когато гледах на Андрей Луканов като на „гла-

вен архитект на прехода, като част от историческата съдба на днешните и бъдещите поколения“*. Тогава вероятно съм бил опиянен от падението на диктатора и като всички „деца на революцията“ съм участвал в общата еуфория.

Сегне, изглежда, съм почнал да изтръпявам, защото действията му взеха да бодат очите ми и някак неусетно да събуждат съмненията ми. Все повече ми се струваше, че Андрей Луканов е един от главните архитекти на българската мафия. Та нали той тури началото на мъчителния ни преход към дивия капитализъм с програмата на Ран и Ът? Нали той ликвидира валутния резерв на България? Нали той отвори порти за големите грабежи на фондациите, студентските и партийните фирми, давайки им необосновани привилегии? Той ликвидира и контролната система и даде път на безконтролието. Той замени свободата с нейното менте – слободията. Най-сетне той положи основите на сивата икономика с всичките ѝ структури на държава в държавата и превърна повечето от политиците ни в жалки марионетки, движещи се по режисурата на Мамона.

А трябва да призная, че един от първите хора от висшия ешелон на властта, който се сеща за мен след реабилитацията ми, е Андрей Луканов. След един от пленумите на Централния комитет, където името ми се търкаля от устата на някои от изказващите се като незаслужено репресиран от диктатора Тодор Живков, Андрей Луканов ме кани на разговор. Това става в бурното време през декември, когато всичко в страната ври и кипи. Тогава партията и държавата са все още едно монолитно цяло. Не са премахнати алинеите Втора и Трета на член Първи от Конституцията. В партийното ръководство след едноличната власт се забелязва вакуум. Няма я силната личност. Петър Младенов е генерален секретар заместител, сякаш назначен по член 64. Още не е изгряла звездата на стратега Александър Лилков. И Андрей Луканов е „вся и всьо“. Мъчи се да играе ролята на вездесъщ ръководител и за известно време успява да монополизира почти цялата власт в името на... демокрацията. Става партиен и държавен кадровик. Става и съдник – той определя кой е виновен и кой не. Ходи по кабинетите на Партийния дом като комисар с група охранители и запечатва каси и бюра, изземва документи и архиви. Действията му не се различават много от действията на Тодор Живков веднага след 10 септември 1944 г., когато е назначен за началник на униформената полиция.

* Цитатът е взет от книгата на Нора Ананиева „Андрей Луканов в парламента“.

Тогава Андрей Луканов ме пресреща по средата на кабинета с една полуусмивка тип „Джоконда“. (Устните му се опъват, но не се разтварят.) Подава ми ръка. Кани ме да седна и се разполага срещу ми.

Първите му думи са обичайни като при всеки ритуал на запознаване. Радвал се да ме види, бил слушал много за мен.

– Аз също – отронвам някак традиционно.

И докато чакам да разбере накъде ще поведе разговорът, го меря с очи. Прави ми впечатление силният контраст между почти младежкото му лице и изцяло бялата му коса. Усещам, че той също ме мери през стъклата на очилата си.

– С вашата публикация за корупцията вие забихте нож направо в сърцето на едноличната власт и допринесохте много да се ускорят някои процеси в партията.

Хвали ме на думи. Но в тона на гласа му похвалата не личи. Говори бавно и равно без никакви емоции. Откривам, че владее до съвършенство настроенията си.

Казва ми още, че дълбоко уважава държанието ми пред Централната контролно-ревизионна комисия и строгия ми критерий за морал и почтеност. Complimentите му гъделичкат тцеславието ми и аз започвам да си въобразявам, че те са искрени. В този миг още не знам, че и той е присъствал на прословутото заседание на Политбюро, на което Тодор Живков ме е определил като „национален клеветник“ и е поискал да ми се наложи най-строго наказание. Присъствал е и, разбира се, мълчаливо се е съгласявал с Първия.

– Ще ви издам една тайна. – Андрей Луканов леко се накланя към мен. – Ние, членовете на партийното ръководство и някои инструктори, посетихме почти всички областни центрове, за да запознаем актива с нашите действия и намерения. Това, което е направило впечатление на всички другари, е, че навсякъде хората живо са се интересували от вас. Искани са да ви видят, да ви чуят, да ви четат. Остро са критикували Начо Папазов*. Вие имате силно перо и трябва по-често

* В книгата си „Малък прозорец в голямата къща“ Марин Христовов разказва за срещата си с партийния актив в Малко Търново. Там той е прочел информационната стенограма за пленума на ЦК на БКП от 16 ноември 1989 г. Изказванията са започнали с „нерва на времето“. Някои от присъстващите са питали защо Начо Папазов е излязъл по телевизията да защитава „етрополския герой“ и да напада журналиста Георги Тамбуев – с. 315.

да се срещате с хората и да взимате думата. Аз например бих ви предложил да направите едно обширно журналистическо разследване на възродителния процес. Но така, както вие умеете. И да го публикувате в няколко броя на „Работническо дело“. Този процес все още е дълбока рана в снагата на България. Раната е отворена и замърсена. От нея изтича гной. Ние ще положим усилия да я saniраме и затворим. Подготвяме пленум по въпроса. Но вие с вашето перо можете много да ни помогнете...

Възродителният процес... Кой ли е измислил това подмамващо понятие? По-точно е да се казва „разложителен процес“, защото е носител не на възраждане, а на гибел и разруха.

Това безумие, достойно за книгата на Еразъм Ротердамски „Възхвала на глупостта“, струва твърде много на България. И в политическо, и в икономическо, и в чисто човешко измерение! Процесът насила промени имената на етническите турци, насила прокуди голяма част от тях в чужбина, насила предизвика нелегално съпротивително движение.

Цялото партийно и държавно ръководство с опората на милицията беше завъртяно в унищожителната мелачка на процеса. А когато трябваше да се потърси сметка, никой не искаше да плаща сторените злини.

Тогава бях „непишещ журналист“ във вестник „Поглед“. При мен често идваше приятелят ми от в. „Труд“ Сюлейман Гавазов, прекръстен на Спартак против волята му, с автомат, опрян на гърдите му. Той редовно ме информираше за злочестите събития. Ходил беше до родния си град Каспичан и беше станал свидетел на ужасни сцени пред гарата от наплива на емигранти. „Помни – уверяваше ме, – тази екскурзия е лебедовата песен на Тодор Живков.“

Изглежда, картината на напускащите страната се беше запечатала трайно в съзнанието му, защото много време след това в един от спомените си писа: „Почти цял месец стоях там (на гарата), защото не идваше ред на близките ми, на които властите дадоха срок да напуснат страната. Всеки ден слизах на гарата да изпратя последния ешелон. Там беше истински ад. Видях бездушието на жи чиновниците, които набутваха в юлската жега по десет души в купе, подкупните милиционерски началници, които открито взимаха подкупи от пътниците да ги качат по-първи. Видях плачовете и писъците на заминаващи, които за

последно прегръщаха близките си, видях как милиционери ритаха нарочно кашоните с руски телевизори и ги превръщаха в ненужен боклук. Чух също и крясъците от потеглящия влак. Ставаше нещо ужасно, престъпно...“

Сюлейман Гавазов споделяше, че по нелегални пътища е изпратил няколко писма до Чингиз Айтматов, с които го е информирал за насилията в България. От него научих, че Халим Пасаджов е станал един от ръководителите на тайното съпротивително движение. Едва не ахнах. Та Халим Пасаджов е мой състудент, заедно следвахме журналистика. Кротък, внимателен, учтив, възпитан. Не можех да си го представя като бунтар. Но, изглежда, чашата на търпението наистина е преляла, щом един такъв мирен и разбран човек е поел пътя на съпротивата.

По това време в „Поглед“ понякога ме навестяваше и кореспондентът на съветския вестник „Правда“ Леонид Жмирьов. Той пък беше публикувал нелицеприятен репортаж за стълпотворенията на границата и това му навлече омразата на властта. На една среща сподели, че е принуден да се движи с обществения транспорт, защото всеки ден е заварвал колата си със спукани гуми.

Точно в такъв момент главният редактор Николай Тодоров ме извиква в кабинета си и ми съобщава, че ембаргото върху писането ми е премахнато.

– От отдела на Централния комитет предлагат първият ти репортаж да бъде за възродителния процес.

– Какво?! – дърпам се, сякаш ме е цапардосал с тояга.

Николай Тодоров ме хваща подръка и ме извежда в двора.

– Работата е напечена – казва вън. – Но тук не мога да говоря. Хайде довечера заедно да разходим кучетата и да си поприказваме.

(С Николай Тодоров сме не само приятели от някогашното ни кореспондентство в Русе, но по силата на случайността сме комшии в жк „Младост-2“.)

Вечерта обикаляме с кучетата около изкопите на изоставения плавателен канал и приказваме за потискащата атмосфера у нас. Николай споделя, че хората от отдела на Централния комитет са станали много нервни. По няколко пъти на ден звънят, за да дават указания. Редовните срещи с главните редактори вече се ръководят лично от члена на Политбюро Йордан Йотов. А той като Пенчо от приказката „все за нещо ще намери да се начумери“. Напоследък се е начумерил на телевизията, че в руб-

риката „По света и у нас“ е показала радостни и усмихнати младежи от ГДР, които пъгували с емигрантски влак през Унгария за ФРГ. Трябвало е да се заснемат кадри, пропити с отчаяние и тъга, за да се внуши безизходицата, в която попадат. А операторите са заснели кадри на всеобщо веселие и възторг. Йордан Йотов дори не знае, че въпросните ленти не са заснети от наши хора, а са получени по линията на видеообмена.

– Ако му трябват на Йотов тъжни кадри, да прати операторите на гара Каспичан или на някоя друга гара за емигранти – казвам.

– Горے здраво са се объркали – забелязва Николай. – Не знаят вече как да държат юздите на медиите. Хванали са се за теб като удавници за сламка. Направо ми наредиха да те командиравам на границата. Било много важно за националните интереси на България точно ти да вземеш отношение по възродителния процес. Казаха ми да ти осигуря служебна кола и фотограф.

– А секретарка? – подхвърлям иронично.

– Ако им поставя този въпрос, сигурно ще го решат положително.

– Кольо, ти не виждаш ли, че другарите горе искат да ме оцапат? Ама са сбъркали адреса. Кажим им, че няма да отида на никаква граница и няма да напиша нищо в техен интерес. Аз не съм журналист – тоалетна хартия, да бършат насраните си задници с мен.

– Ще им кажа, че просто не споделяш принудителната акция с изселването, но гневът им ще се стовари върху мен.

– Ще издържиш – давам му кураж.

На следващата вечер пак разхождаме кучетата и пак се връщаме на въпроса за моята командировка.

– На границата вече са заминали Петьо Блъсков, Маргарита Михнева и Иван Гарелов – информира ме с мрачна нерешителност Николай Тодоров. – От отдела настояват да последваш примера им.

– Няма да замина – казвам решително. – Другарите горе трябва веднъж завинаги да разберат, че насила хубост не става!

Между нас ляга дълга и мъчителна пауза. И двамата много сериозно и много съсредоточено започваме да се занимаваме с кучетата си. Чак когато поемаме обратния път, Николай Тодоров казва:

– Най-добре е да изчезнеш! Вземи си отпуск и бягай нанякъде.

– А защо да не отида на бригада в някое турско село?

– Виж, това е решение – хваща се за предложението ми Николай Тодоров. – Ще кажа на другарите, че си загрижен за прибирането на реколтата и че предпочиташ бригадата пред границата...

Така заминавам за разградското село Подайва.

Пътуването е дълго и мъчително, с няколко досадни прехвърляния. Първо взимам бързия влак от София до Русе. От Русе се качвам на влака за Варна и слизам на Самуил. На Самуил се джасвам на влака от Варна за Силистра и слизам на Исперих. В Исперих хващам автобуса за Подайва. Цяла една нощ и един ден се блъскам из държавните превозни средства, за да стигна до целта на пътуването.

В Подайва виждам последиците от безчинствата на властите. Фасадата на училището, където е настанена бригадата ни, е надупчена от куршуми. Стреляло се е в празната сграда за сплашване. (Впрочем, докато бях там, през ден преминаваха брониращи коли с тежки картечници на куполите си за всяване на ужас.) Преди да започне голямата екскурзия, цялото население на селото е било събрано на стадиона и там пред тъпите муцуни на бетеерите и дулата на картечниците и автоматите е било принудено да се преименува. Тези, които са отказали, са яли як бой пред всички, а сетне насила са откарани на границата. На останалите с цинично великодушие им е даден малко по-продължителен срок за изселване. Веднага са надошли алчни хищници от средната номенклатура, за да „купуват“ на безценица къщи, ниви и добитък. Така принудително селото е започнало да се побългарява.

Всеки ден ние, участниците в бригадата, научавахме все нови и нови факти на насилията. Почти всички се възмущаваха от политиката на партията и държавата и споделяха чувствата си с мен, защото знаеха нашумялата история с наказанието ми. Но имаше един младеж с раздрънкана „Волга“, който се държеше някак настрана и трупаеше пари от нещастieto. Той през ден извозваше (и в прекия, и в преносния смисъл на думата) изселниците до съответните железопътни пунктове и ги скубеше жестоко...

Докато Андрей Луканов ми предлага своята оферта за възродителния процес (според официалната версия), през съзнанието ми прелитат като разкъсани облаци някои от споменатите епизоди. Виждам изтощени майки с плачещи деца, хищни очи

на грабителите, димящи дула на оръжия, дупки по стени от куршуми, кервани от тътреци се изселници, вагони, наблъскани до краен предел с изнурени и озлобени хора. И чувам гласове, виковете, крясъци, писъци, ридания, команди – смесени в оглушителен громол.

– Вашето разследване може да придобие световна известност. – Думите на Андрей Луканов ме стряскат, сякаш ме събуждат от сън. – Да, да – потвърждава той. – Аз се познавам много добре с Робърт Максвел... Знаете кой е Максвел, нали?“ (Кимам утвърдително.) Той може да препечата вашата публикация в някои от най-престижните си издания. А това ще ви придаде голяма тежест.

Мятам му един кос поглед, за да разбере дали говори истината, или ми хвърля ласо, за да ме върже на политическия си коневръз. Не, лицето му е сериозно. Погледът му е съвсем открит. В дълбочината на очите му няма и помен от присмехулна ирония.

– Добре... Ще се заема с разследването – давам съгласието си. – И без това от дълго време не съм се занимавал с нищо значително.

– Имам само една молба – маха с ръка Андрей Луканов. – От време на време да ме информирате докъде сте стигнали.

– Нямам нищо против – правя движение, като че се каня да стана и да си вървя.

– Има и нещо друго за вас – казва Андрей Луканов. – Вероятно вече сте научили, че сме създали комисия за нарушенията и деформациите. Искаме да поразчистим малко авгиевите обори на едноличната власт. Аз съм избран за председател.

– Знам. Бях в Народното събрание, когато... – Не се доизказвам, за да не му напомням за отвода на Огнян Дойнов.

– Предстои ни много работа... Бих желал в комисията да вмъкна и някои изтъкнати представители на обществеността. Ако вие не възразявате...

Вероятно очите ми са светнали като халогенни фарове. Та кой журналист ще се опълчи срещу възможността да влезе вътре в събитията? Това е шанс за следващите ми изяви.

– Не възразявам – казвам с тон на искрена благодарност. – Дори се радвам, че ми се предоставя възможност за по-дълбоко проникване в събитията. Но...

– Какво „но“? – пита Андрей Луканов.

– Доколкото знам, комисията е парламентарна. Пък аз...

– Комисията ще има една независима експертно-консултативна група. Нейната дума ще тежи много повече от думата на народните представители.

Излишно е да казвам, че след срещата с Андрей Луканов се прибирам в редакцията окрилен и вдъхновен. Тутакси се забивам в документацията и изчитам почти всичко, писано за т. нар. възродителен процес. Взимам една карта на България и отбелязвам на нея селищата с най-компактно турско население. (Имам намерение да ги посетя и да намеря в тях хора, които могат да ми станат кореспонденти.)

В следващите дни организирам поредица от срещи. Сюлейман Гавазов с охота се озовава на молбата ми за помощ. Той бърка в подмолите на процеса и е готов да напише книга по въпроса. Халим Пасаджов ми отказва съдействие. С болка констатирам, че нищо не е останало от вроденото му чувство за такт и учтивост. Току-що е излязъл от затвора и изглежда, че не може да се адаптира към свободния живот. С оскърбителна арогантност се сърди на турците, които се обединяват в движение за права и свободи. Сърди се и на българите, които са посели ветрове и бури, пък сега се правели на божи кравички.

Откритие за мен са резултатите от срещите ми с лекари анатомопатолози от съдебна медицина. Някои от тях откровено споделят, че са били принудени да издават смъртни актове за инфаркт на убити от милицията турци. Откритие за мен са и противоречивите реакции на някои служители от системата на МВР. Те всички са били въввлечени в кампанията. Някои се гордеят с това. Казват, че са допринесли за етническото прочистване. Други се терзаят от преследващото ги чувство на срам. Съзнават, че са били употребени, а сетне обвинени.

Имам възможност да разговарям с оперативни работници от Десети отдел на VI управление на Държавна сигурност (отдела за борба против тероризма). Те пък изпитват професионално задоволство, че са успели да ликвидират гнездата на турския тероризъм в България.

Научавам, че срещата на Александър Лилев с активна на МВР по въпроса съвсем не е преминала гладко. Някои направо са обвинили Политбюро за въвличането им в пъкленото дело.

Подробно се запознавам с материалите от пленума на ЦК на БКП (29.XII.1989 г.). Александър Лилев осъжда в доклада си като груба политическа грешка кампанията за „създаване на етничес-

ки монолитна българска нация“ и издига лозунга за национално съгласие между българското и тюркоезичното население.

Но защо не посочва конкретните виновници? Персонално споменава само две имена – на Тодор Живков и на... Георги Танев (бивш министър на вътрешните работи). Хвърля изцяло отговорността върху най-близкото обкръжение на Тодор Живков, без да го посочва поименно.

Александър Лилов ме поразява с един изумителен факт:

„Никъде в документацията на ЦК, Политбюро, Секретариата, парламента, Държавния съвет, правителството няма решение, няма доклад или друг документ, от който да се види кой е взел решението, какви са аргументите, с които го е мотивирало, и какви са средствата за неговото изпълнение.“

Тук ми идва да намигна и да кажа: „Хайде, холан!“ Та нали всички изобличителни документи са събирани в чували, а сетне са изгаряни в пещите на УБО под зорките очи на „обновителите“, които също са обитавали обкръжението на Тодор Живков?

Присъствам и на пресконференцията в Двореца на културата, дадена веднага след пленума. В нея главни говорители са Андрей Луканов и Александър Лилов. Андрей Луканов сипе огън и жупел срещу Живков и неговия „кафеджия“ Милко Балев. А Лилов смайва журналистите с твърдението, че той иска да бъдат наказани виновниците, но няма нищо „черно на бяло“.

Постепенно навлизам все по-дълбоко в темата, за да открия, че стихията на националистическите митинги в началото на януари 1990 г. е активно мероприятие на Държавна сигурност и на хора от засегнатата номенклатура на БКП.

На 31 декември съм дежурен редактор на „Работническо дело“.

Малко след застъпването ми моят кореспондент от Кърджали учителят Никола Акимов Божилов (от село Острец, община Кирково) ми съобщава:

„Днес в 10 часа без 15 минути разговарях с една колежка пред киното. Видяхме покрай нас да минава черна „Волга“ със софийски номер. Спря недалеч и от нея слезе бившият първи секретар на окръжния комитет на БКП, а след туй министър на вътрешните работи Георги Танев с още двама непознати. Хората пред киното почнаха тревожно да подвикват: „Танев гелди! Танев гелди!“ Трима души изтичаха от сградата на Окръжния комитет. Георги Танев се ръкува с тях и им представи придружаващите го. А след това всички влязоха в сградата...“

Не обръщам особено внимание на това съобщение. В края на краищата Георги Танев има много приятели в Кърджали и вероятно е решил да посреща Новата година с тях.

Но вечерта по телефона ми се обажда развълнуван мъжки глас. Представя ми се като командир на групата за борба със стихийните бедствия в Кърджали. Казва ми, че в града стават събития. Било разкъсано българското знаме. Турците организирали бунт. Трябвало да се вземат незабавни мерки. Иначе щяло да стане нещо страшно.

Питам го защо се обажда на дежурния екип на „Работническо дело“. А той ми отговаря, че е звънял и на Централния комитет, и на Държавния съвет, но не е успял да се свърже.

Казвам на телефонистката да ме свърже с кореспондента ни в Кърджали. След малко ми се обажда, че е звъняла и в канцеларията, и в дома му, но никой не се е обадил. Казвам ѝ да ме свърже с някого от дежурните на ЦК, правителството или Държавния съвет. Така попадам на дежурния в Държавния съвет. Съобщавам му, че току-що съм получил тревожна информация от непознат за мене източник. Нямам възможност за обратна връзка с редакционните средства за комуникация. Затова му я предоставям да я свери и да я предаде където трябва. След около 15 минути дежурният в Държавния съвет ми съобщава, че информацията е предадена лично на председателя Петър Младенов.

Междувременно командирът на групата за борба със стихийните бедствия ми се обажда още няколко пъти. Гласът му става все по-тревожен. Мъча се да го успокоя, че информацията му е достигнала до най-високото място. Но това не го успокоява. Той упорито набива в съзнанието ми обстоятелството, че напрежението е стигнало до краен предел и че има опасност да се пролее кръв.

Разгръщам картата на България с обозначените селища и казвам на телефонистката да ме свърже последователно с някои от дежурните в Шумен, Разград, Хасково, Смолян и Търговище. От разговорите разбирам, че навсякъде обстановката е спокойна. Хората са насядали около трапезата в ресторантите или по домовете си в очакване да посрещнат Новата година. Явно интифата за недоволството в тези селища още не е дошла.

На 1 януари 1990 г. изведнъж към редакцията потичат информации от нашите щатни кореспонденти.

Кърджали – Новосформираният комитет за гражданско единство организира митингов маратон. Денонощно на трибуната

се изкачват граждани и изразяват несъгласието си с решението на пленума. Стоотици протестиращи тръгват към София...

Шумен – Голям митинг, свикан от новосъздадения комитет за защита на националните интереси, отхвърля решенията на пленума на ЦК на БКП. Голям автопоход тръгва към София.

Разград – На площад „Момина чешма“ митинг, свикан от новосъздадения в града комитет за единство на българския народ. Хората недоволстват от решението на пленума на ЦК на БКП. От града тръгва протестен автопоход към столицата.

Хасково – Хиляди граждани протестират. Автопоход се отправя към София.

Смолян – Съюзът „Родолюбие“ определя решенията на пленума като кабинетни. Към София потеглят автобуси с протестиращи.

Търговище, Тутракан, Исперих, Стара Загора, Перник, Пловдив, Русе – Навсякъде митинги, организирани по един и същ тертип от новоизлюпени фантомни комитети. И отвсякъде към София потеглят автоколони с възмутени граждани.

Получавам съобщения и от моите кореспонденти. Те ми обръщат внимание, че между организаторите на митингите и най-яростно възмутените са забелязали хора от партийната и държавната номенклатура, които са се облагодетелствали от „възродителния“ процес, като са напълнили гушките си с пари и имоти от емигриралите турци.

Съпоставям вестите от щатните кореспонденти и моите доброволни сътрудници и отбелязвам в бележника си: „Явно номенклатурчиците са против турците.“ Отбелязвам още, че цялата тази протестна акция е едно активно мероприятие. Не може всички селища да реагират по един и същи начин и да изпращат автобуси към София, пълни с недоволници, ако някой не им дърпа конците, като ги превръща в марионетки...

В София пристигналите автобуси са паркирали на площада около храм-паметника „Св. Александър Невски“, а точно пред главния вход на Народното събрание се вихри безкраен националистически митинг. Ораторите се редуват един след друг. Слушам гневните им заклинания, пълни с шовинистични настроения, и си спомням за едно мое пътуване до Австралия. Там българите имат свои организации, училища и църкви, издават вестници, участват в предавания на български език по радио

„ЗТУ“. И никой не се гневи на свободата им да се чувстват както си искат. Там хората са приобщени от мощната икономика и високия жизнен стандарт. А у нас...

Споделям отрицателното си отношение към митинговата вакханалия с Велко Вълканов. Казвам му как е в Австралия. Той ми отговаря:

– Австралия не граничи с Турция!

Едновременно с разследването на разложителния процес ходя редовно на заседанията на Комисията по деформациите. А там забелязвам, че членовете на консултативно-експертната група сме два пъти повече от народните представители. В групата ни влизат познатите ми Анжел Вагенщайн, Бернард Мунтян, Петър Корнажев, Груди Атанасов, Михаил Динев, Петър Берон, Стефан Продев, Христо Ганев, Чавдар Кюранов и други, които лично не познавам, като Тодор Вълчев, Атанас Тотев, Георги Върбанов, Страхил Нейков, Мартин Гунев и т. н.

Всеки от нас малко или много е засегнат на Първия и това е добре дошло за намеренията на Андрей Луканов. Той прави всичко възможно да очерни Тодор Живков и да удави във водите на Лета делата на повечето от приближените му. Колкото повече дребнаво се ровим в живота на Първия, толкова повече започвам да разбирам, че сме въввлечени в нечестна игра. Товарейки Тодор Живков с всички възможни грехове, ние всъщност разтоварваме от греховност обкръжението му, което все още се е вкопчило здраво и в партийната, и в държавната власт.

В комисията надълго и нашироко се занимаваме и с концлагерите. Някои от нас искат незабавно Мирчо Спасов и нашумелите Газдов, Горанов и Гогов да бъдат хвърлени в затвора. Други противопоставят на това желание правните норми.

Ето някои извадки от бележника ми:

Евтим Стоименов: При сега действащото законодателство отговорност не може да се търси. Престъпленията са покрити с давност. Трябва да се измени текстът на Наказателния кодекс, който регулира въпроса с давността. Но тогава ще влезем в противоречие с международното законодателство.

Петър Корнажев: цитира алинея Първа и Втора на член 15 от Международния пакт за граждански и политически права:

„1. Никой не може да бъде осъден за действие или бездействие, което не е представлявало престъпно деяние съгласно националното законодателство или международното право в

момента на извършването му. Не може също така да се налага по-тежко наказание от онова, което е било предвидено в момента на извършване на престъплението. Ако след извършване на престъплението законът предвижда налагането на по-леко наказание, престъпникът ще се възползва от него.

2. Нищо в този член не пречи едно лице да бъде съдено и наказвано за действие или бездействие, което по време на извършването му е било престъпление съгласно общите правни принципи, признати от всички народи.“

И обобщава, че виновниците за лагерите не могат да бъдат съдени.

Бернард Мунтян се възмущава от позицията на юристите: Комисията ни не е юридическа, а политическа. Влизаме в конфликт с елементарната човешка етика. Спазваме международния пакт за граждански и политически права спрямо престъпниците, а не ги спазваме спрямо жертвите.

Петър Корнажев (разперва ръце): Аз също искам виновниците да бъдат осъдени, но общите правни принципи, признати от всички народи, не ни позволяват да тръгнем по пътя на наказателно преследване.

Мартин Гунев: Могат да се предприемат наказателни санкции, ако деянията се определят като геноцид.

Петър Берон: Че какви са тези деяния, ако не са геноцид?

Петър Корнажев: Геноцидът е престъпление против човечеството. В случая нямаме правни основания...

Този спор продължава няколко заседания, без да се стигне до решение. Свикнал да търся извора на проблемите, се срещам с двама лагерници – д-р Васил Велев Мирински и Борис Георгиев Недев – и се натовазвам със страданията им.

Д-р Васил Мирински е прекарал седем месеца в лагера над Ловеч, а Борис Недев – една година на кариерите в Огняново. И двамата ги спасява лекото размразяване на социалистическата система по времето на Никита Сергеевич Хрущов.

Д-р Васил Мирински е работил в Окръжната болница в София като гинеколог. Бил е член на БКП, а през 1960 г. е избран за партиен секретар. На едно събрание си е позволил да критикува алчността на някои активни борци и веднага е бил обвинен, че е против властта. Изпратили го в Ловеч, без съд и присъда, за да се превъзпита. А там в управлението на МВР дежурният старшина Кръстев му изнася първия педагогически

урок. Записва името му в някакъв тефтер и го накарва да се съблече. Сетне на голо му удря няколко тояги. Мирински пита: „Защо ме биете?“ А старшината му отговаря: „Това ми е задължението.“

Силовата педагогика продължава в лагера. Там „класен“ му е Газдов, а директор Горанов. И двамата признавали боя като единствено възпитателно средство. От това повечето лагерници имали дълбоки рани по гърбовете си, някои пълни с червеи. „Освен дето биеха на поразия, безнаказано и убиваха. Някои хора умряха пред очите ми от побоищата на голо или в чували. Не съм очаквал, че ще остана жив. Бях освободен, когато дойде на проверка Борис Велчев. Дълго след това сънувах лагера...“

Борис Недев: „Бяхме млади, бая носехме и бой, и всякакви други мъчения. Никога няма да забравя как началниците се изгавриха с едно момиче – почти дете. Пуснаха го уж да види баща си, отмъкнаха го в бараката и го изнасилиха. Детето пищеше. Бащата се хвърли да го спасява. Но беше убит...“

Разказите на Васил Мирински и Борис Недев засядат трайно в съзнанието ми. На фона на лагерните издевателства дебатите в Комисията по деформациите за спиращото възмездие от Международния пакт за граждански и политически права ми изглеждат като излишно губене на време. Питам се как може да има давност за такива престъпления и изказвам гласно становището си в статията „Виновниците на съд!“, отпечатана на първа страница на „Работническо дело“. Заедно с нея публикувам и разказите на двамата лагерници без ретуш, както се казва на журналистически език.

Позицията ми предизвиква различни отзвучи. Едни я одобряват, а други заклеят. За първи път след 10 ноември получавам и няколко анонимни заплахи.

Трогателна е реакцията на някои от лагерниците. Двайсетина души от тях задръстват коридора на редакцията пред вратата на кабинета ми. Когато се показвам отвътре, те ме обграждат и в радостна надпревара започват да ми стискат ръцете. Не мога да ги покая вътре заради теснотията и затова вкупом се отправяме към стълбищната площадка. А там става нещо като импровизиран митинг. Ораторите ми изказват благодарност и споделят патилата си. Не се гневят на ужаса от преживяното. Не търсят мъст.

Предлагам на Андрей Луканов да устроим среща на членовете на Комисията по деформацията с някои от лагерниците, за да спрем най-сетне да се въртим в безконечния кръг на споровете.

А той ми отговаря:

– Не е необходимо. Имаме си достатъчно официални източници за информация.

И ме пита докъде съм стигнал с проучването на възродителния процес.

Казвам му, че действам. „Мисля, че съм стигнал някъде по средата. Открих някои шокиращи обстоятелства.“

– Какви по-конкретно? – интересува се Андрей Луканов.

– Жестоки насилия, убийства. Управляващата клика на БКП е преследвала турците като вреден дивеч.

Очаквам, че силните ми думи ще го стреснат. Та нали и той дълги години е бил сред управляващите! Но, изглежда, не съм познал. Защото Андрей Луканов най-равнодушно и най-търпеливо ми напомня договореността ни да го осведомявам за хода на проучването. И аз, наивникът, неочаквано и за себе си, се превръщам в Мара Подробната. Разказвам му не само всичко, което съм успял да науча, но го запознавам и с някои от журналистическите си хватки.

– Ти наистина здраво пипаш – хвали ме той, като преминава от „вие“ на „ти“. И пак забелязвам, че равният му тон не е адекватен с похвалата. – Но... – Андрей Луканов поставя дълга пауза. – Времето никого не чака... Хвърчи със скоростта на ракета. Всеки ден ни поставя все нови и нови проблеми. До вчера възродителният процес беше много актуален, а днес вече... Най-добре е да се посъветваш с генералния секретар другаря Петър Младенов. Аз ще ти уредя среща.

Вероятно съм се облещил насреща му от почуда. Вчера ме юрка, дори ми обещава, че публикацията ми ще намери място в някои от изданията на Роберт Максвел. А днес ми говори за времето като за сила, която убива обещанието му.

Не мога да разбера премятането му. Все още съм далеч, много далеч от гадориите на политиката...

Петър Младенов е по-директен от Андрей Луканов. Хваща ме дружески за ръце (Боже, какви меки пръсти има!) и направо ми казва да отложи заниманията си по възродителния процес. Масовото недоволство от неотдавна завършилия пленум на ЦК на БКП показва, че раната е още много прясна и не бива да се чопли. При това предстоят и избори за Велико народно събрание. И аз, ако публикувам разкритията си, ще повлияя негативно върху изхода им.

Така подхванат от Андрей Луканов и довършен от Петър Младенов, стигам до първия и последния си принудителен ком-

промис. Казвам принудителен, защото по това време почти всички централни издания са вклучени все още в железните ръце на Партията. Изключено е „Работническо дело“ да публикува кореспонденцията ми против волята на Луканов и Младенов. „Труд“ също няма да ми даде трибуна. Там начело на вестника е реабилитираният Дамян Обрешков. Но той вече не е онзи Обрешков, който беше преди 10 ноември. Тогава смело даде ход на разследването ми „Корупция, облечена във власт“ и си плати за това с уволнение. Сега е станал по-съобразителен. И едва ли ще си сложи главата в торбата заради мен. „Отечествен фронт“, като знаме на възродителния процес, няма да се съгласи да плюе върху собствения си сурат с моето разследване. „Кооперативно село“ е далеч от проблема. „Земеделско знаме“ е с ограничено влияние. В седмичниците „Поглед“ и „Антени“ се водят битки за власт (столовете на Николай Тодоров и Веселин Йосифов се клатят) и там едва ли им е до моето скандално разследване. А първият частен вестник „168 часа“ още не се е появил на бял свят.

И аз, ща не ща, трябва да си опичам ума върху скарата на обстоятелствата, които никак не са благоприятни за изнасянето на истината... *

Колкото и да ми е тежко за пропиляното време около проучването ми, огорчението ми не се смесва с недоброжелателност. Все още смятам Андрей Луканов за магнита на преустройството и обновлението, който се стреми да привлече желязото от нацията. Мъча се да оправдая непоследователността му с предусещането, че политиката е хлъзгаво нещо и човек трябва да се научи да пази равновесие.

* След това още два пъти Андрей Луканов прави опити да определя темите на разследванията ми. Веднъж много упорито ме кара да се захвана с Боби Бец. Дори изразява готовност да ме командирова до Виена. Направо му отказвам. Той ме поглежда мрачно, забравяйки вероятно за вечната си поза на непоклатимо спокойствие. За да смекча отказа си, му предлагам тази работа да я свърши Еми Барух. Той решително не се съгласява. Еми Барух пък декларира пред мен, че не иска да си има никаква работа с Луканов.

Втори път Андрей Луканов ме кара да се захвана с Пощенската банка и по-специално с нейния изпълнителен директор и председател на управителния съвет Владимир Владимиров. Той бил в комбина с Анжел за източването на банката. Отказвам му. Преценявайки ме като „труден журналист“, повече не ми е правил никакви предложения, свързани с журналистическата ми дейност.

Огорчението ми се позасилва от работата на Комисията по деформациите. Там Андрей Луканов се изявява едновременно и като прокурор, и като съдия, и като адвокат. Защишава някои членове на висшето ръководство, правейки се, че не вижда тежкия товар от тоталитарното им минало, и обвинява други, като ги определя за най-близкото обкръжение на Тодор Живков.

Подходът му е селективен, а критерият – личната обвързаност. Онези, които са превивали гръб и са се въртели на пета около Тодор Живков, са по-чисти от планински извор. (Та нали и той влиза в тази кохорта!) А другите, у които е запазено някакво човешко достойнство и които могат да му бъдат съперници по стълбицата нагоре, са дамгосани с всички грехове. Ярък пример за това е положителното му отношение към екзекутора на българската интелигенция Чудомир Александров и отрицателното му отношение към защитника на интелигенцията Стоян Михайлов.

(Все пак трябва да призная, че към Стоян Михайлов съм малко пристрастен. Та нали той като секретар на ЦК на БКП, без да ме познава лично, давайки указания на главните и заместник главните редактори по „случая Етрополе“, открито се разграничава от репресивното решение на Централната контролно-ревизионна комисия спрямо мен, прокарано чрез Политбюро, на чието заседание присъстват всички по-сетнешни главни реформатори. Нали срещу него веднага след това е пусната машинката на инсинуациите. Лично Йордан Йотов връчва на Радослав Радев гневно писмо от името на партийната организация в Лозенец с директива „веднага да се отпечата“*.

Огорчението ми от Андрей Луканов се засилва по време на 14-ия извънреден конгрес на БКП. Избран съм за делегат от община „Средец“. Класиран съм на първо място по броя на дадените гласове и като такъв съм включен в т. нар. делегатско съвещание. А то е нещо средно между команден пункт и гара разпределителна. Решава по кой коловоз ще тръгне конгресът, как ще се движи и докъде ще стигне. Казвам „решава“ и веднага искам да коригирам. Видимо изглежда, че решава, а в действителност изпълнява решенията на малка група хора или на един човек, наложил се като ръководител.

* Вж. статията на Радослав Радев „Апологията и репресията като инструменти на тоталитаризма“ – сп. „Български журналист“, бр. 9, 1992 г.

Председател на съвещанието е Станко Тодоров. Като председател на Деветото народно събрание той има богат опит в узаконяването на спуснати решения. Задачата му е улеснена от състава на делегатското съвещание – повечето хора от номенклатурата, свикнали да бъдат под нечия зависимост. Забелязвам, че почти всички отхвърлени кандидати за делегати от конференцията на „Средец“ (бивши членове на ЦК, министри и магистрати) са избрани на други конференции, и то с голямо мнозинство, за да заслужат мястото си в съвещанието. „Значи някакъв център дърпа конците – светва ми истината за апаратните комбинации. В случая центърът се оказва т. нар. ядро на бъдещото председателство – Андрей Луканов, Петър Младенов и Добри Джуров.

Още на първото заседание се изказвам критично за състава на делегатското съвещание и правя отвод на някои отхвърлени кандидати от конференцията в „Средец“. Изказването ми е посрещнато с глух ропот. Кой съм аз, че да се поставям над волята на партийните конференции?

Станко Тодоров се мъчи да успокои атмосферата. Казва ми, че хората, срещу които рипам, са избрани регулярно с най-много гласове. „Делегатските съвещания – поучава ме той – са добра традиция за по-деловото протичане на конгресите.“ „Делегатските съвещания са инструмент за изпълнение на поръчки“ – мисля да го контрирам, но кой знае защо, преглъщам възрещието си.

Тази случка може би щеше да мине и замине както много случки в живота на всеки човек, ако в нея не се намесва Андрей Луканов. В една от почивките той ми казва:

– Разбрах, че си правил отводи...

Аз пък разбирам от репликата му, че Станко Тодоров го е информирал най-подробно за всичко.

– Правих – признавам. – Борим се срещу живковизма, а съвещанието е бъкано с хора от антуража на Живков!

– Тези хора са нужни. Не забравяй, че съпротивата против тоталитаризма се оформя не във, а вътре в партията.

Бога ми, все още не мога да разбера двойствената му природа. От една страна, държи силни надгробни речи пред ковчег на едноличната власт. А от друга, защитава доскорошните ѝ крепители. Питам се това люшкане не се ли дължи на гузна съвест?

Огорчението ми от Андрей Луканов взима връх над всичките ми чувства в края на конгреса. Той ръководи последното

заседание. Председателят на комисията по избора чете имената на току-що избраните членове на Висшия партиен съвет. Неочаквано Андрей Луканов внася предложение да се увеличи ръководният състав на партията с още 22 души. „Във Висшия партиен съвет трябва да влязат повече интелектуалци, известни на цялата нация“ – мотивира се той и споменава имената на проф. Кирил Василев, Копринка Червенкова, Цветана Манева и др.

Усещам, че интелектуалците са само за параван. Защото между тях се промъкват и хора от старата номенклатура – Пантелей Пачов, Стефан Нинов, Чудомир Александров, Минчо Йовчев, Румен Сербезов и др. Набиват се в очите ми и хора от новата номенклатура като Нора Ананиева и Валери Цеков на пример.

Предложението на Андрей Луканов взривява конгреса. В залата избухват гневни викове. Упреците се сипят срещу него: „Това е пълзящ преврат! Мутант на преустройството! Ууу! Долууу!“

Почти всички предложени интелектуалци се отказват от лицемерната загриженост. Но номенклатурчиците не се заразяват от примера им.

Андрей Луканов полага усилия да мотивира предложението си с пропорционалното участие в ръководството на представители от различните слоеве на населението. Но никой вече не го слуша. Тогава той хитро оттегля офертата си.

Но разискванията ожесточено продължават. Накрая се стига до гласуване. И тъй като повечето от делегатите са „от стара коза яре“, гласуват за „изпитаните“ кадри. По този начин съставът на Висшия партиен съвет скача от 131 на 153 души!

Новото попълнение по-сетне ще заеме възлови места в държавната и партийната администрация. От тях в първото правителство на Андрей Луканов ще влязат като заместник-председатели на Министерския съвет Нора Ананиева и Чудомир Александров. Румен Сербезов ще оглави Комисията по деформациите и ще бъде избран за народен представител. Валери Цеков ще стане министър на второто правителство на Андрей Луканов.

По-нататък двойственото държание на Андрей Луканов започва да ме сърди. От една страна, на конгреса той е за демократичен социализъм, а от друга, извън конгреса – за демократи-

чен капитализъм*. Пресметливо, за да се хареса на всички, пресича линиите на двете системи и хвърля в тях голяма част от привържениците на БСП.

Андрей Луканов кани екип от 34 специалисти от Фондацията на националната камара на САЩ начело с Ричард Ран и Роналд Ът, за да разработи проект за прехода към капитализма. Към тях присъединява и екип от 29 български съветници. Те запретват ръкави и подготвят „всестранен план за насочване на България към демократичния капитализъм“, както се признава във въведението.

Програмата на второто правителство на Андрей Луканов се родее с плана на Ран и Ът. Ако човек си направи труда да ги съпостави, ще установи, че единият документ е оригинал, а другият – копие.

Както повелява Правилникът на ВНС, програмата на правителството се обсъжда на съвместно заседание на Икономическата и Законодателната комисия. Почетен гост там е изпълнителният директор на Международния валутен фонд Мишел Камдесю. При представянето ѝ в пленарната зала Андрей Луканов заявява: „Трябва да подчертая, че програмата съдържа рационални елементи от двете платформи (на БСП и СДС), както и съгласуваните между двете основни политически сили идеи в периода преди и след изборите.“ Това заявление идва да потвърди факта, че и сини, и червени са работили заедно с екипа на Националната камара на САЩ.

На шефа на фирмата „Програмни продукти и системи“ Рашко Ангелинов е възложено бързо да организира превода на български език и да издаде доклада по проекта на Ричард Ран и Роналд Ът. На въпроса му „Какъв е срокът?“ отговорът е бил: „Вчера.“ В пояснителната бележка към твърде обемната книга редакционният екип моли за снизхождение при откриването на евентуални неточности и терминологични грешки. „Исправени пред дилемата „светкавично, но непрецизирано“ или „бавно, но съвършено“, решихме, че в дадения случай факторът време е с по-голяма значимост.“

От Рашко Ангелинов научавам, че проектът на Ричард Ран и Роналд Ът има и поверителна част. Това е разделът за цената на

* В два броя на „Зора“ Борис Димитров прави тази съпоставка. Вж. публикациите му „За какво плачете“ (броят от 15.X.1996 г.) и „Покръстване във вярата на Ран“ (броят от 12 ноември 1996 г.).

прехода. В най-общи линии знам, че цената е твърде висока. Но не съм запознат с подробностите. „През този период не може да се мисли за запазване на досегашното жизнено равнище – пише в явната част на доклада. – То неминуемо ще спада, каквито и мерки да се взимат.“

А какво ли пише в поверителната част?

Искам от Андрей Луканов да се запозная с нея. Той не възразява. И по време на едно пленарно заседание ме кани да отскочим до жилището му. Шофьорът – едно средно на ръст, набито момче – изглежда, е постоянното му присъствие и като охрана, и като секретар. Защото то отключва вратата на апартамента, то ни съпровожда до хола, то прави и ни поднася кафе, то първо вдига слушалката на телефона. Държи се като човек от семейството.

Андрей Луканов ми дава папката с поверителната част от доклада. Дава ми и едно свое изказване на някакво национално съвещание, където според него открито се е противопоставил на налудничавите идеи на Тодор Живков в областта на икономиката. Казва ми, че мога да ползвам изказването му както намеря за добре, т. е. мога да го публикувам изцяло или на части. А за поверителната част от доклада иска, след като се запозная с нея, да му я върна. Имал ми пълно доверие, че няма да вадя копия.

Нямам търпение да се запозная с поверителната част. Чета я и косите ми настръхват. Все едно че чета откровението на Йоан или предсказанието на Нострадамус за апокалипсиса. Не, тези редове не могат да бъдат написани от хора, които милеят за народа и държавата ни. Те са написани вероятно от някакви мрачни ангели на бездната (като Авадон например).

Цялостният прочит внушава предусещането, че народът ще си тури сам въжето на шията. Очаква го невиджан глад. Все потрудно ще намира храна. На пазара ще се появят ментета от всякакъв калибър. Най-уязвимата част от населението – децата и възрастните – ще получават тежки увреждания от системното недохранване.

Непрекъснато ще се увеличава дистанцията между цените на стоките и заплатите. Цените ще гонят европейските стандарти, а заплатите ще кретат подир тях с патериците на жалките увеличения.

Покупателната способност на населението неспирно ще спада и ще стигне до нивото, нужно само за биологичното оцеляване.

Ще се появи безработица. Предвижда се нивото ѝ да достигне около един милион. Най-квалифицираните млади българи ще напуснат страната.

Ще възкръснат отдавна погребани болести. Особено силно ще избуят социално значимите – сърдечно-съдовите, раковите, мозъчните, психическите.

Демографските особености на населението ще усложнят още повече нещата. Българският народ, вместо да се увеличава, ще продължи да намалява и не е изключено за няколко десетилетия да се впише в Червената книга на изчезващите видове.

Всички тези „благинки“ могат да породят силни обществени сътресения. Затова трябва да се въвеждат постепенно, като се държи непрекъснато сметка за прага на издръжливостта на народа.

Мизерия, глад, болести, нищета – това прокобява поверителната част от плана на Ран и Ът. Да работиш за осъществяването на този план в името на някакво илюзорно светло бъдеще, значи да станеш палач на собствения си народ!

Признавам, че ако ме беше блъснала кола, нямаше така да ме разтърси, както ужасяващата социална картина на прехода. Американските специалисти и българските експерти ни казват в очите какво ни чака. А ние, вместо да скочим срещу това жестоко погробване и да предложим някаква свята алтернатива за спасението на България, блажено примигваме, сякаш ни ръси манна небесна.

От този момент Андрей Луканов става за мен политически демон на разрухата. Вече не изпитвам разочарования, нито гняв, а открита ненавист.

На едно пленарно заседание на Висшия партийен съвет изразявам това свое чувство. Казвам, че бившето Политбюро ми прилича на голям и много замърсен клозет в центъра на София. Всеки, който е влязъл в него, независимо дали преди това е бил честен или нечестен, всмуква в себе си специфичната миризма. От нея не може да се отърве с никакви дезодоранти и най-скъпи френски парфюми. Затова трябва да излезе от вонята на политиката.

Визирам Андрей Луканов, а се засяга Александър Лилков. Председателят на Висшия партийен съвет ме обвинява, че думите ми не носят чист морален етикет...

По-нататък все по-конкретно оръжието на перото ми се насочва към Андрей Луканов. Критикувам го за изчезналите пари

от заемите на страната, за участието му в банкови афери, за създаването на партийните капиталисти. Той ми отвръща с гневни изказвания пред парламентарната група и пред избирателите на срещите си в Плевенско. Нарича писанията ми „помийна яма“.

Това още повече ни обвързва. (Започвам да съзнавам, че гневът, както и любовта, имат спояващата сила на лепилото канаколит...)

XVIII

Когато ме кани да постъпя на работа в „Работническо дело“, главният редактор Радослав Радев ми казва:

– От теб ще искам само едно – да правиш тук това, което правиш във вестник „Труд“.

Приемам думите му с известно подозрение. Та „Труд“ е орган на Българските професионални съюзи и има малко по-свободен статут за критиката. В очите на обществеността минава едва ли не за опозиционен вестник. А „Работническо дело“ като орган на Централния комитет на БКП играе изцяло по свирката на партията. Съмнявам се, че на неговите страници могат да се появят някои от моите разследвания.

За това не бързам да му отговоря нито с „да“, нито с „не“. Но решавам да му предложа един мой скандален материал, за да видя как ще реагира.

Материалът носи заглавие „СРАВНЕНИЕТО“. Той проследява общото и различното между два наши завода: единият в град Золумат – Франция, а другият в Плевен – България. Заводите са оборудвани с едни и същи машини, работят по една и съща технология, а продукцията им е с различно качество. Заводът във Франция просперира, а заводът в България едва крета.

Материалът има характер на задочен разговор между директорите на двете предприятия Михаил Михалев и Иван Дяков. Те отговарят на едни и същи въпроси. Но в отговорите им трещи сблъсъкът между плановата икономика и икономиката, подчинена на свободния пазар.

Моето участие като журналист е скромно – една бележка в началото, една – в средата, и една – в края. Иначе играя ролята на ретранслатор – приемам и предавам...